

UN SOLIDUS DE LA JUSTIN AL II-LEA DIN COLECȚIILE MUZEULUI ROMANAȚIULUI CARACAL

Sabin Popovici*
Iulia Răbîncă**
Valentin Voicilă***

Rezumat: *Monedele bizantine de secol VI d. Hr., mai ales cele de aur, sunt o raritate în spațiul nord-dunărean. O asemenea monedă, mai precis un solidus de la împăratul Justin II (565-578 d. Hr.) a fost descoperit probabil la Osica, județul Olt. Fiind o monedă de aur, a fost încadrată de către expertul care a analizat-o în categoria tezaur.*

Abstract: *Byzantine coins of the VIth century AD, especially the gold ones, are a rarity in the northern Danube area. Such a coin, more precisely a solidus from the emperor Justin II (565-578 AD), was discovered probably in Osica, Olt county. Being a gold coin, it was classified by the expert who analyzed it in the treasure category.*

Cuvinte cheie: *solidus, monedă, bizantin, aur, Justin II.*

Key-words: *solidus, coin, Byzantine, gold, Justin II.*

Recent, în colecțiile Muzeului Romanățiului din Caracal a fost achiziționată și inventariată o monedă de aur bizantină, mai precis un solidus¹ emis de împăratul Justin II (565-578 d. Hr.). Importanța monedelor bizantine târzii, mai ales a celor de aur, nu mai trebuie subliniată. Unul dintre criterii este acela al rarității și nu numai. Din acest punct de vedere, achiziționarea acesteia poate fi considerată de bun augur.

Împăratul Justin II (565-578 d. Hr.) a fost nepotul împăratului Justinian cel Mare (527-565 d. Hr.). Acesta a fost adoptat de către Justinian cu sprijinul soției sale Sofia, la rândul ei nepoata Teodorei. Ajuns pe tronul de la Constantinopol la vârsta de 43 de ani, Justin a încercat să mențină imperiul moștenit în limitele pe care le lăsase predecesorul său însă, fiind obsedat de economii, nu a reușit să apere unele provincii precum Spania și Africa bizantină. Nici Italia nu a reușit să o apere, aici cedând în fața longobarzilor suprafețe mari din această provincie. O mare eroare a acestui împărat a fost ruperea păcii cu Persia, care a dus la un război de uzură pe două fronturi, care au sleit de puteri Imperiul Roman de Răsărit. Starea precară de sănătate îl va determina pe Justin să cedeze puterea lui Tiberiu, care la 35 de ani va conduce imperiul, mai întâi în calitate de Caesar, ulterior preluând toate atribuțiile imperiale². Pentru spațiul nord-dunărean, domnia lui Justin II a reprezentat o presiune continuă a diverselor neamuri barbare asupra frontierei dunărene, o serie de incursiuni ale armatei romano-bizantine în teritoriul amintit, în fapt o stăruință neîncetată de a menține linia Dunării pentru imperiu³.

În ceea ce privește piesa menționată, care face obiectul articolului de față, aceasta a fost achiziționată de către instituția noastră cu sprijinul Primăriei Municipiului Caracal, în anul 2016, căreia îi mulțumim și pe această cale pentru efortul financiar depus.

Moneda este importantă pentru muzeul nostru din mai multe considerente, dintre care amintim: este prelucrată din aur masiv, putând fi încadrată din acest punct de vedere la categoria tezaur, adică printre cele mai importante piese ale unui muzeu. Chiar dacă conform declarației dată

* Doctor, Muzeul Romanățiului Caracal, e-mail: sabinpopovici@yahoo.com.

** Doctorand, Muzeul Județean „Teohari Antonescu” Giurgiu, e-mail: arheoarheo@gmail.com.

*** Masterand, colaborator al Muzeului Romanățiului Caracal, Caracal, Olt, e-mail: vvoicila@gmail.com.

¹ Nr. inv. 13327/3.10.2016.

² Treadgold, 2003, pp. 86-87.

³ Madgearu, 2011, pp. 200-201.

de posesor, aceasta nu a fost descoperită pe teritoriul României, ea aparține spațiului balcanic și arată o circulație monetară intensă într-o perioadă – sfârșitul secolului VI d. Hr. – destul de tulbură pentru zona amintită. Investigațiile ulterioare l-au determinat pe dr. Toma Rădulescu, expertul care a făcut dosarul de clasare al piesei noastre, să considere, cu o mare probabilitate, că moneda noastră ar fi fost descoperită, întâmplător, în zona fostului județ Romanați, poate în comuna Osica, actualmente în județul Olt⁴.

Aceasta a fost emisă la Constantinopol în timpul împăratului Justin II – Flavius Iustinus Iunior Augustus (565-578 d. Hr.), nepotul împăratului Justinian cel Mare (527-565 d. Hr.).

Cunoscutul numismat dr. Toma Rădulescu, așa cum am menționat anterior, expertul care a analizat piesa, o descrie astfel⁵:

Descrierea piesei (Pl. 1):

„IMPERIUL BIZANTIN

Justinus II

Constantinopol, officina III

solidus

AV, ax 6, 4,40 g, 20,5 mm.

Av. DNI – VSTI – NVS PP AVI (Dominus Noster Justinus Perpetuus Augustus). Bustul lui Justinus al II-lea din față, cu barbă tunsă scurt, poartă coif cu panaș cu diademă de perle cu pandilia, ornamente trilobate, platoșă cu plăci și scut, pe brațul st. În mâna deapță. ține nicephor pe care se află Victoria cu o cunună în mâna deapță., pe care o dedică împăratului. Cerc perlat exterior. Pe scut este reprezentată imaginea unui călăreț roman schematizat (Virtus) având însemnele unui comandant.

Rv. VICTORI – AAVCCF (Victoria Augustorum). Constantinopolis, stând pe tron fără spătar, din față cu privirea spre stânga, purtând tunică și mantie, poartă coif cu panaș, platoșă și chiton, ține cu mâna dreaptă o lance, iar în mâna st. un glob cluciger. Pe umărul drept – aegis, cu stea în partea dreaptă⁶.

O descriere a monedelor bizantine de secol VI d. Hr. a fost făcută de către A. R. Bellinger în cartea sa *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Wittemore Collection, I, Anastasius I to Maurice 491 – 602*, Washington, 1966.

Pe baza analizei efectuate, dr. Toma Rădulescu consideră că piesa este autentică deoarece corespunde normelor internaționale stabilite în cataloagele de specialitate: titlul aurului este identic cu același tip de emisiune, greutatea normală, apropiată de greutatea ideală, prezintă o ușoară uzură din circulație.

De asemenea, subliniază că acest tip de solidus și monetăria III de la Constantinopol nu este întâlnită, în Muntenia și Oltenia, așa cum rezultă din literatura de specialitate (cataloage din seria Monede de aur din colecții românești)⁷.

Expertul menționat consideră că în urma analizei, moneda romano-bizantină de aur corespunde normelor numismatice și este susceptibilă de a fi inclusă în categoria juridică TEZAU, așa cum am menționat și anterior, acest lucru datorându-se rarității acesteia, cât și faptului că este realizată de aur. După părerea sa acest solidus romano-bizantin, emisiune constantinopolitană a împăratului Justinus II, este un bun cultural care, firește, poate fi inclus în categoria tezaur național datorită rarității sale nu numai în cataloage, dar și în colecțiile publice din România – ar fi prima piesă de acest fel existență în muzeele din România cu officina III de la Constantinopol⁸.

⁴ Conform dosarului de expertiză întocmit de către Dr. Toma Rădulescu.

⁵ Descriere conform dosarului de expertiză întocmit de către Dr. Toma Rădulescu.

⁶ Bellinger, 1966, p. 199, nr. 5c.

⁷ Conform dosarului de expertiză întocmit de către Dr. Toma Rădulescu.

⁸ Conform dosarului de expertiză întocmit de către Dr. Toma Rădulescu.

De asemenea, achiziționarea acestei piese a fost socotită necesară, cu atât mai mult cu cât cele mai multe emisiuni ale împăratului Justinus II din anii 565-578 sunt din bronz, fiind semnalate pe raza județului Dolj, în zona Caracalului la Reșca și chiar în localitate, la Celei – Sucidava, Orlea, etc.⁹

Astfel, dintre cele 65 de monede bizantine descoperite la Sucidava, un număr de 18 au fost încadrate ca aparținând epocii lui Justin II (**PI. 2**). Dintre cele 18 monede menționate, nu a fost identificată nici una de aur¹⁰.

Nu în ultimul rând, putem menționa faptul că într-un studiu asupra circulației monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană elaborat de Constantin Preda a fost înregistrat un număr de 81 de monede emise de împăratul Justin II. Foarte important este că nici una dintre acestea nu este de aur¹¹.

Este cunoscut faptul că descoperirile monetare nu pot fi desprinse de contextul istoric al perioadei în care au fost emise. Din acest punct de vedere este cunoscut faptul că Imperiul Roman de Răsărit a menținut frontiera dunăreană până în anul 602.

Dacă pentru perioada împăratului Justinian (527-565 d. Hr.) este cunoscută activitatea de refacere a fortificațiilor de pe limesul dunărean¹², pentru împărații ulteriori se poate presupune că au menținut această activitate începută de către marele lor predecesor. Această activitate a fost surprinsă și arheologic, fiind descrisă cu lux de amănunte de către cercetătorul Dumitru Tudor¹³.

În concluzie, subliniind încă o dată importanța piesei noastre, unii autori consideră că monedele apărute în mod izolat sunt mai relevante decât tezaurele, deoarece ar reflecta într-o anumită măsură un eșantion statistic semnificativ al unei circulații monetare reale, în timp ce ascunderea și recuperarea tezaurelor nu ar fi legată totdeauna de existența unor atacuri și a unor niveluri de distrugere¹⁴.

Din punct de vedere al statisticii se consideră că monedele cu valoare cunoscută, cum este și cazul piesei noastre, sunt mai semnificative decât numărul lor. Deși se constată o scădere dramatică a circulației monetare în perioada amintită, corelându-se cu datele furnizate de izvoarele istorice, s-a determinat o importantă informație istorică, aceea că limesul dunărean posibil să fi avut o primă etapă de distrugere în perioada 576-587 d. Hr., cu ceva timp înainte de perioada 602-614 d. Hr., cunoscută îndeobște pentru prăbușirea frontierei menționate¹⁵.

LISTA PLANȘELOR

Planșa 1. Solidus de la Justin II, descoperit probabil la Osica, jud. Olt.

Planșa 2. Localități din nordul Dunării cu descoperiri de monede de la Justin II.

ABREVIERI

SCIV	- <i>Studii și Cercetări de Istorie Veche</i> , Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București.
------	--

⁹ Conform dosarului de expertiză întocmit de către Dr. Toma Rădulescu.

¹⁰ Vilcu, Nicolae, 2010, pp. 285, 288.

¹¹ Preda, 1972, p. 380.

¹² Popa-Lisseanu, 1939, pp. 1-128.

¹³ Tudor, 1978, pp. 456-463.

¹⁴ Madgearu, 2011, p. 200.

¹⁵ Madgearu, 2011, p. 200.

BIBLIOGRAFIE

Bellinger, A. R. 1966. *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Wittemore Collection, I: Anastasius I to Maurice 491 – 602*. Washington D.C.: Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies.

Madgearu, A. 2011. *Istoria Militară a Daciei post-romane 275-614*. Târgoviște: Cetatea de Scaun.

Popa-Lisseanu, G (edit.). 1939. *Izvoarele istoriei românilor. Volumul XV. Procopius din Caesarea - De Aedificiis*. București: Tipografia „Bucovina”, I. E. Torouțiu.

Preda, C. 1972. Circulația monedelor bizantine în regiunea Carpato-Dunăreană. *SCIV* 23 (3), pp. 375-415.

Rădulescu, T. 2016. *Dosar de expertiză*. Caracal: Muzeul Romanațiului.

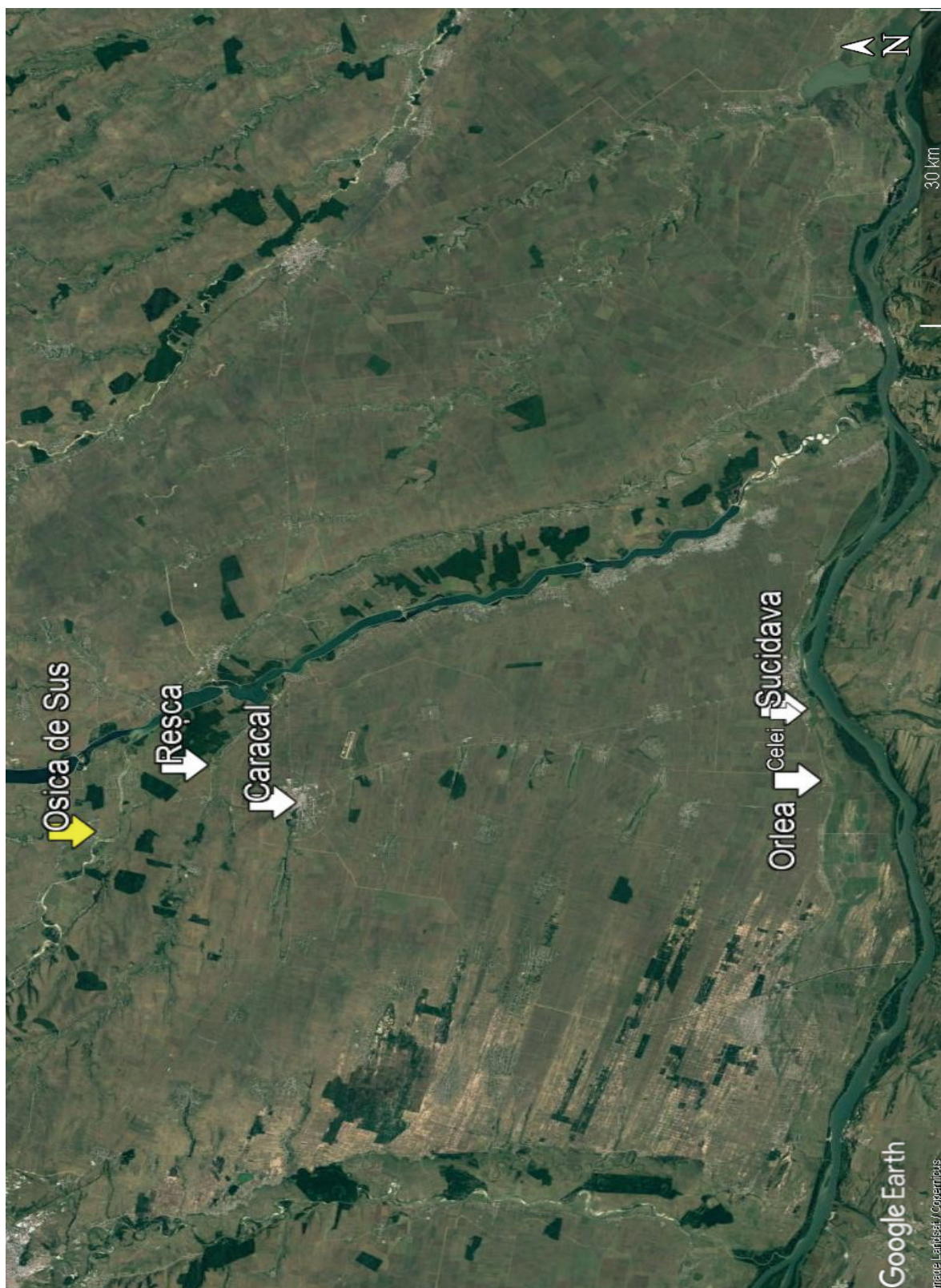
Tudor, D. 1978. *Oltenia Romană*. Ediția a IV-a. București: Academia RSR.

Treadgold, W. 2003. *Scurtă istorie a Bizanțului*. București: Artemis.

Vîlcu, A., Nicolae, E. 2010. Monede bizantine descoperite la Sucidava. În Voicu, L. M. (edit.), Ciupercă, B. (coord.), *Arheologia mileniului I p. Chr. Cercetări actuale privind istoria și arheologia migrațiilor*. București: Oscar Print, pp. 285-321.

Planșa 1

Planșa 2